

bouwhistorische verkenning

RECHTER VLEUGEL WOLFHAGEN 121 | SCHINNEN

oktober 2020, drs. ing. M. Niël, drs. B. Dukers

BUR04 MONUMENT EN RUIMTE

Behoort bij besluit d.d. 20-07-2021
Z/20/151896/273979

Burgemeester en wethouders
van Beekdaelen, namens dezen,

G.M.A. (Guido) Brandts
Afdeling Ruimte

BEEKDAELEN

projectgegevens

Code

BD406

Type onderzoek

Bouwhistorische (deel)verkenning

Onderwerp

Boerderij - rechterzijvleugel
Wolfhagen 121
6365 BM Schinnen

Status

Gemeentelijk monument
nr. 0962/78

Opdrachtgever

dhr. W. Hoogland

Uitgave

oktober 2020

Buro4 | Monument en Ruimte

Postbus 229
6040 AE Roermond

T : +31 (06) 55 18 37 04

F : +31 084 756 2006

E : info@buro4.nl

W: www.buro4.nl

Veldwerk, fotografie

Tekst

drs. B. Dukers, drs. ing. M. Niël

Redactie

drs. ing. M Niël

drs. B. Dukers

inhoudsopgave

Inleiding	5
Redengevende omschrijving monument	7
Historische achtergrond	9
- historische kaarten	
- eigendomsgeschiedenis	
- bouwarchief	
Beschrijving	
- hoofdopzet carréboerderij	15
- exterieur rechterzijvleugel	19
- interieur rechterzijvleugel	27
Samenvatting bouwgeschiedenis	31
Waardestelling	33
Beeldverantwoording	38
Bronnen	38
Disclaimer	38

inleiding

De hiervoor liggende bouwhistorische verkenning is door Buro4 opgesteld in opdracht van de eigenaar van de carréboerderij. De gemeente Beekdaelen heeft hiertoe verzocht ten behoeve van de beoordeling van een aanvraag voor een omgevingsvergunning. Deze vergunningaanvraag heeft betrekking op een voorgenomen verbouwing van de rechterzijvleugel van de boerderij door de eigenaar. Deze bouwhistorische verkenning is daarom uitgevoerd als deelverkenning waarin uitsluitend het te verbouwen bouwdeel, te weten, de rechterzijvleugel, is uitgewerkt. De overige onderdelen van de boerderij worden slechts zijdelings behandeld.

Ten behoeve van het bouwhistorisch onderzoek is door Buro4 een beknopt archiefonderzoek verricht waarin aan de hand van kadastrale informatie, topografische kaarten en oude bouwtekeningen de historische achtergrond van de gebouwen in kaart is gebracht. Er is er een bezoek ter plaatse gebracht waarbij een bouwhistorische opname is verricht waarin de zichtbare delen van het exterieur en interieur zijn opgenomen, gekarakteriseerd en gedateerd. Tenslotte is er een waardestelling opgesteld. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek 2009*. Deze rapportage kan dienen als onderlegger voor de verdere planvorming en de beoordeling daarvan.

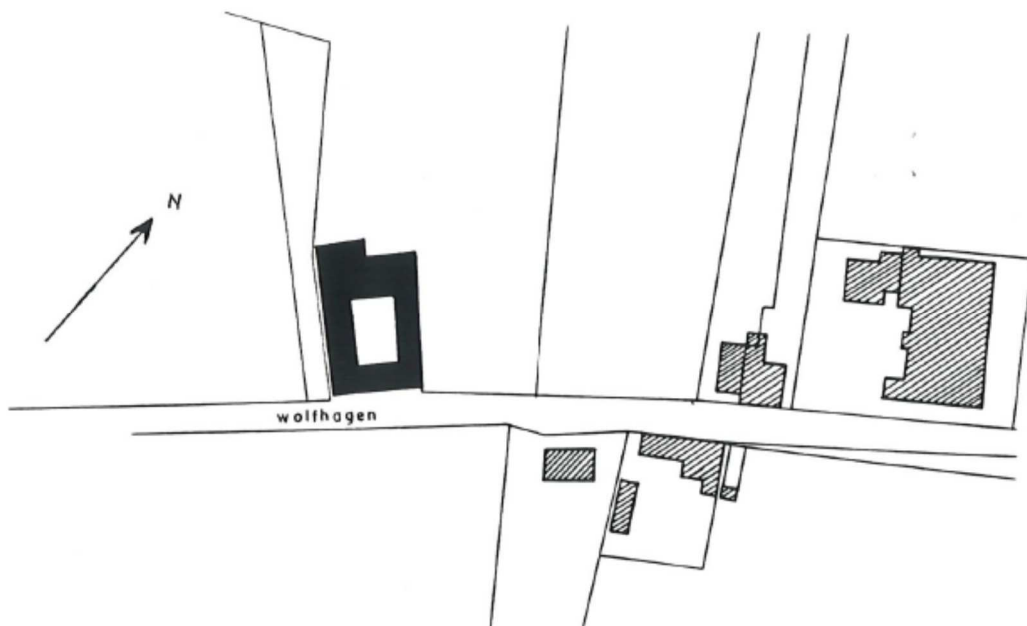
1. Aanzicht vanaf de straat met woonhuis en hoofdpoort, rechterzijvleugel en kopgevel van de schuur aan de achterzijde.

2. De hoofdboort aan de straatzijde.

3. Sluitsteen in de hoofdboort aan de straatzijde met de inscriptie "J.G. / C.B. 1981'.

4. Kaart behorende bij redengevende omschrijving van het gemeentelijk monument.

redengevende omschrijving monument

Het pand Wolfhagen 121 te Schinnen is sinds 4 januari 1993 beschermd als gemeentelijk monument. In het toewijzingsbesluit worden uitsluitend de criteria waarop de toewijzing berust genoemd. Deze criteria luiden:

*“- Bouwstijl
- Ouderdom
- Beeldbepalend (collectief)”*

Er is geen uitgebreide redengevende omschrijving van het monument. Wel is er een op 14 mei 1992 opgestelde inventarisatie waarin een korte beschrijving van de boerderij en een puntsgewijze opsomming van de waarderingscriteria is opgenomen. In deze inventarisatie staan de volgende opmerkingen :

<i>“naam architect</i>	<i>: onbekend</i>
<i>bouwdatum</i>	<i>: 1891</i>
<i>gevels (materialen)</i>	<i>: baksteen, vlechtwerk in topgevel</i>
<i>vensters + deuren</i>	<i>: hout (rechthoekig), hardstenen boven- en onderdorpels, poort met rondboog</i>
<i>dakvorm + bedekking</i>	<i>: zadeldak met wolfseinden met oud Holl. Pannen</i>
<i>bijzonderheden</i>	<i>: sluitsteen met inscriptie J.G.C.B 1891</i>

bouwkundige toestand gebouw : goed

criteria/opmerkingen

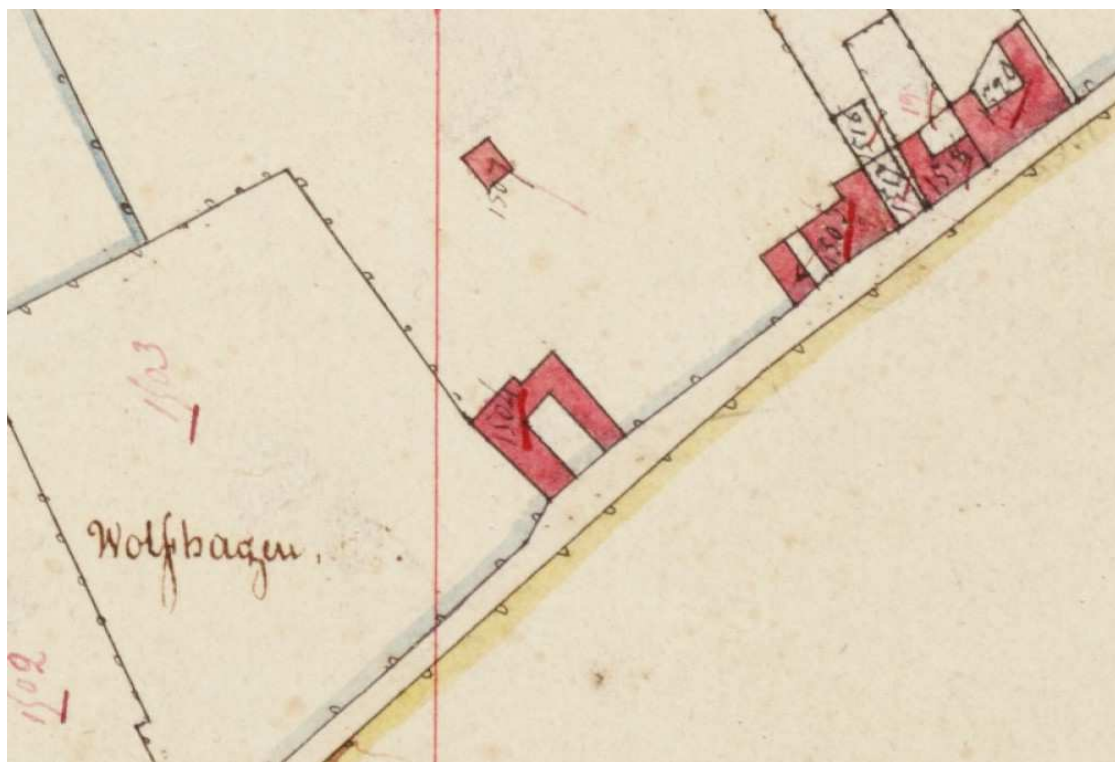
1

2

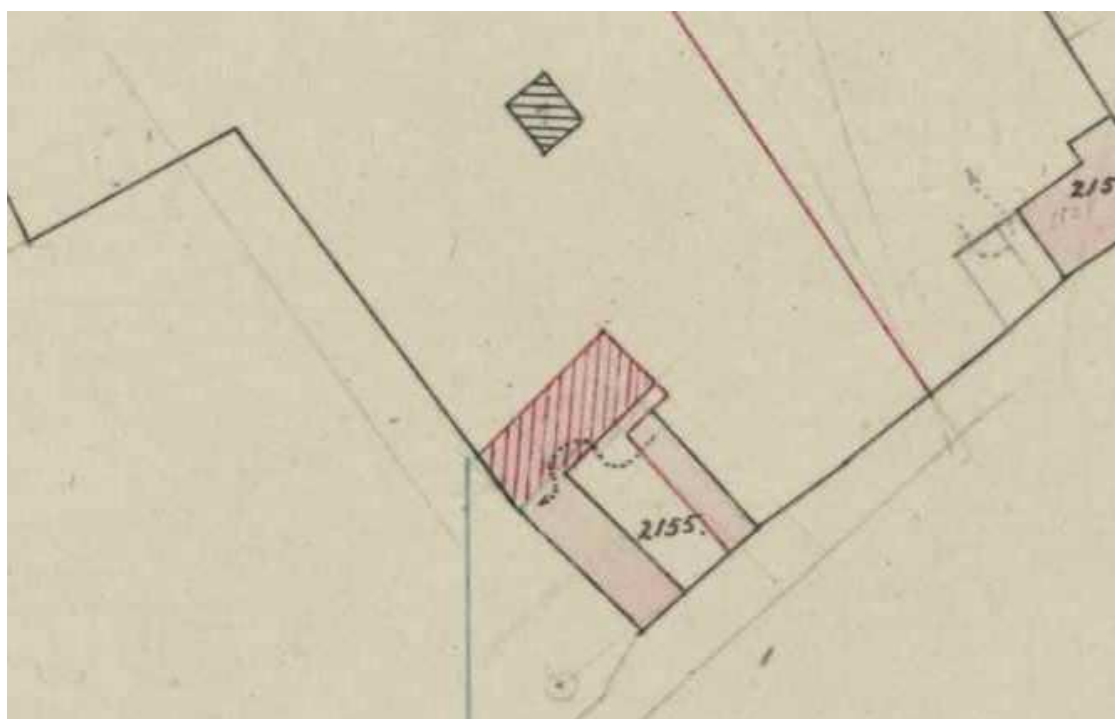
4b ”

Criteria 1, 2 en 4b zijnde: bouwstijl, ouderdom en beeldbepalend (collectief).

De redengevende omschrijving waarop de toewijzing tot monument is gebaseerd is wat summier en beperkt zich tot een korte omschrijving van het gebouw. Op het bijbehorende kaartje zijn alle bouwdelen van de carréboerderij gemarkeerd. Aan de achterzijde van het schuurgedeelte lijkt slechts een gedeelte van de overkapping onder het lessenaardak aanwezig te zijn. Het bakhuis op het terrein wordt niet op dat kaartje of in de tekst aangegeven.

5. Kadastrale minuutplan uit ca. 1830.

6. Kadastrale hulpkaart 1873.

historische achtergrond

historische kaarten

Op de kadastrale minuutkaart uit ca. 1830 is een U-vormige hoeve met een kleiner vierkant gebouwtje ten noorden van het gebouw aanwezig op het terrein van Wolfhagen 121. Dit kleinere vierkante gebouwtje staat bekend als het bakhuis. Op de kadastrale hulpkaart uit 1873 zien we dat het achterste bouwdeel, de schuur, wordt herbouwd en iets groter wordt. Tussen de schuur en de rechterzijvleugel wordt een doorgang ingetekend. Jaartalankers op de schuur geven het jaartal 1863 aan. Mogelijk is dit het juiste bouwjaar van de schuur en kwam de landmeter pas jaren later om de wijzigingen op te tekenen. Op de kadastrale hulpkaart uit 1883 zien we dat de rechterzijvleugel, de stalvleugel, ook wordt herbouwd. Hierbij verschuiven de buitengevels in oostelijke richting zodat de buitenzijde parallel aan de kopgevel van de schuur loopt. Op de kadastrale hulpkaart uit 1897 zien we dat er sprake is van bijbouw aan de voorgevel (de straatzijde) en de U-vormige hoeve gesloten wordt. De grote poort in de voorgevel wordt niet ingetekend als bouwvolume. Hierdoor lijkt het alsof de hoeve aan de straatzijde niet afgesloten is. Boven de poort is echter een sluitsteen aanwezig met het jaartal '1891'. We mogen aannemen dat de hoeve op dat moment aan de voorzijde gesloten werd. De landmeter heeft mogelijk ook deze verbouwing pas, rijkelijk laat, in 1897 in het kadaster ingetekend. Samenvattend zien we in de verbouw van de oudere hoeve tot gesloten carréboerderij een doorgaande bouwcampagne die omstreeks 1863-1873 van start gaat en in de jaren 1891-1897 beëindigd wordt. Omtrent het ontstaan van de hoeve en de bouwgeschiedenis van voor ca. 1830 zijn geen gegevens voorhanden. Een oudere voorganger van de huidige boerderij, mogelijk een vakwerkboerderij, is hoogstwaarschijnlijk op de contouren van de U-vormige boerderij aanwezig geweest. Op grond van de kadastrale kaarten kunnen we echter met grote zekerheid veronderstellen dat de restanten daarvan tijdens de herbouw van het schuurgedeelte, rechterzijvleugel en voorvleugel in de laatste helft van de negentiende eeuw zijn verdwenen.

eigendomsgeschiedenis

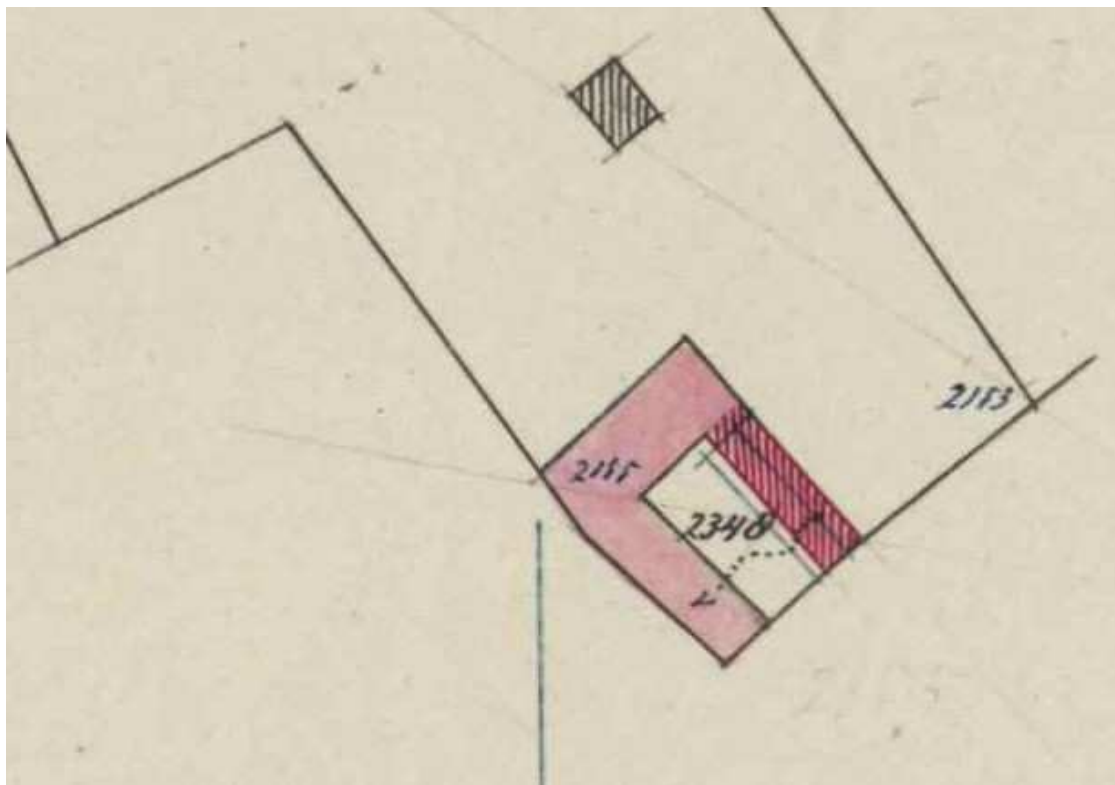
De boerderij is vanaf ca. 1840 tot laat in de twintigste eeuw in eigendom geweest van de familie Cals. Omstreeks 1840 staan de kinderen van Gilles Cals (Aegidius Cals 1750 - 1812) als eigenaren genoteerd. In 1854 volgt successie waarna als eigenaar wordt genoemd: de weduwe van Pieter Joseph Cals (1795 - 1851), genaamd Maria Catharina Bouts (ca.1814 - 1894). Pieter Joseph was de kleinzoon van Gilles Cals. In 1888 is sprake van verkoop aan zoon Willem Jozef Cals (1848 - 1913, gehuwd met Maria Josephina Coumans) en dochter Elisabeth Cals (1850 - 1909, ongehuwd). In 1910 volgt successie waarna zoon Eduard Cals (1890 - 1960), getrouwd met Maria Roebroek (1898 - 1986) en zoon Victor Cals (1895 - 1963), getrouwd met Josephine Lemmens, als eigenaren worden genoteerd.¹

Het is bijzonder te noemen dat de boerderij gedurende minimaal twee eeuwen in bezit bleef van de familie Cals. De op de sluitsteen boven de poort aangebrachte initialen 'J. C.' en 'C.B.' boven het jaartal '1891' hebben dus betrekking op het echtpaar Cals - Bouts: de man was al overleden in 1851, maar zijn echtgenote nog niet. Hun kinderen, die toen de eigenaren waren, hebben de steen waarschijnlijk in herinnering aan hun ouders laten plaatsen toen ze de voorvleugel vernieuwden.

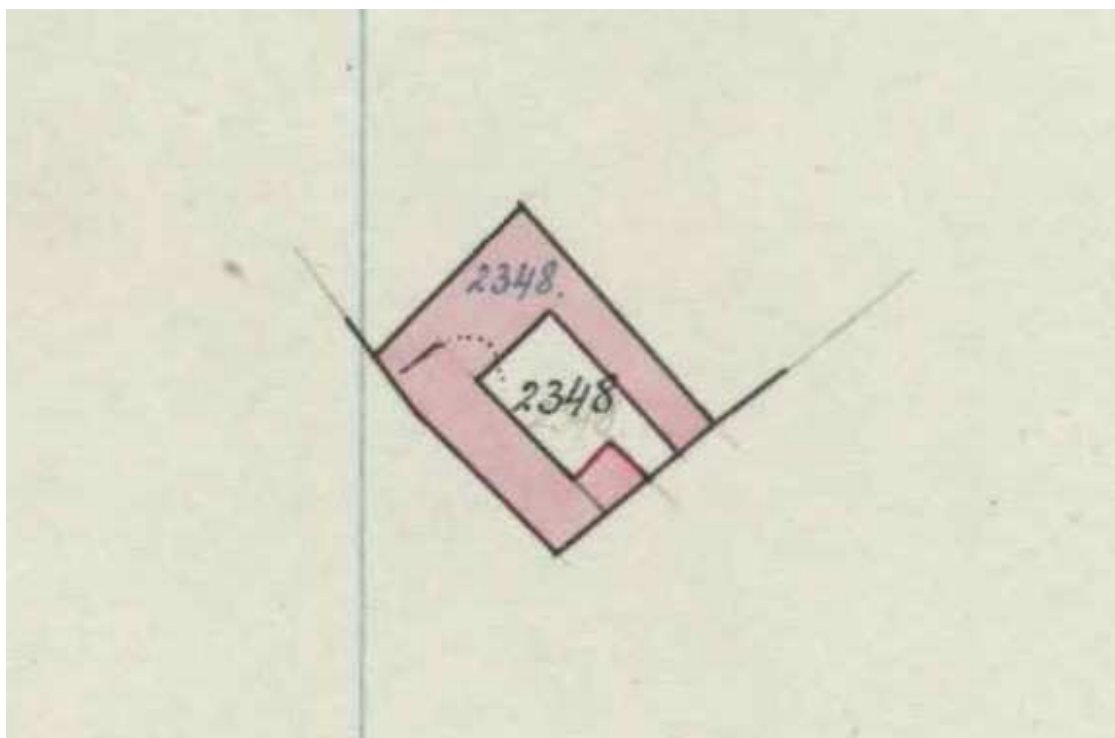
De boerderij en bijbehorende gronden zijn vanaf 1938 door de eigenaren verpacht aan de familie Teheux. In 1959/1960 werd de pacht overgenomen door de familie Teheux-Delarue en in 1977 hebben zij de eigendommen van de familie Cals gekocht. De familie Teheux-Delarue heeft de boerderij tot 1996 als agrarisch bedrijf in gebruik gehad. De boerderij is in gebruik geweest als melkstal, jongveeststal, rundveeststal, machineschuur en open schuur.²

¹ Kadastraal archief; kadastrale leggers.

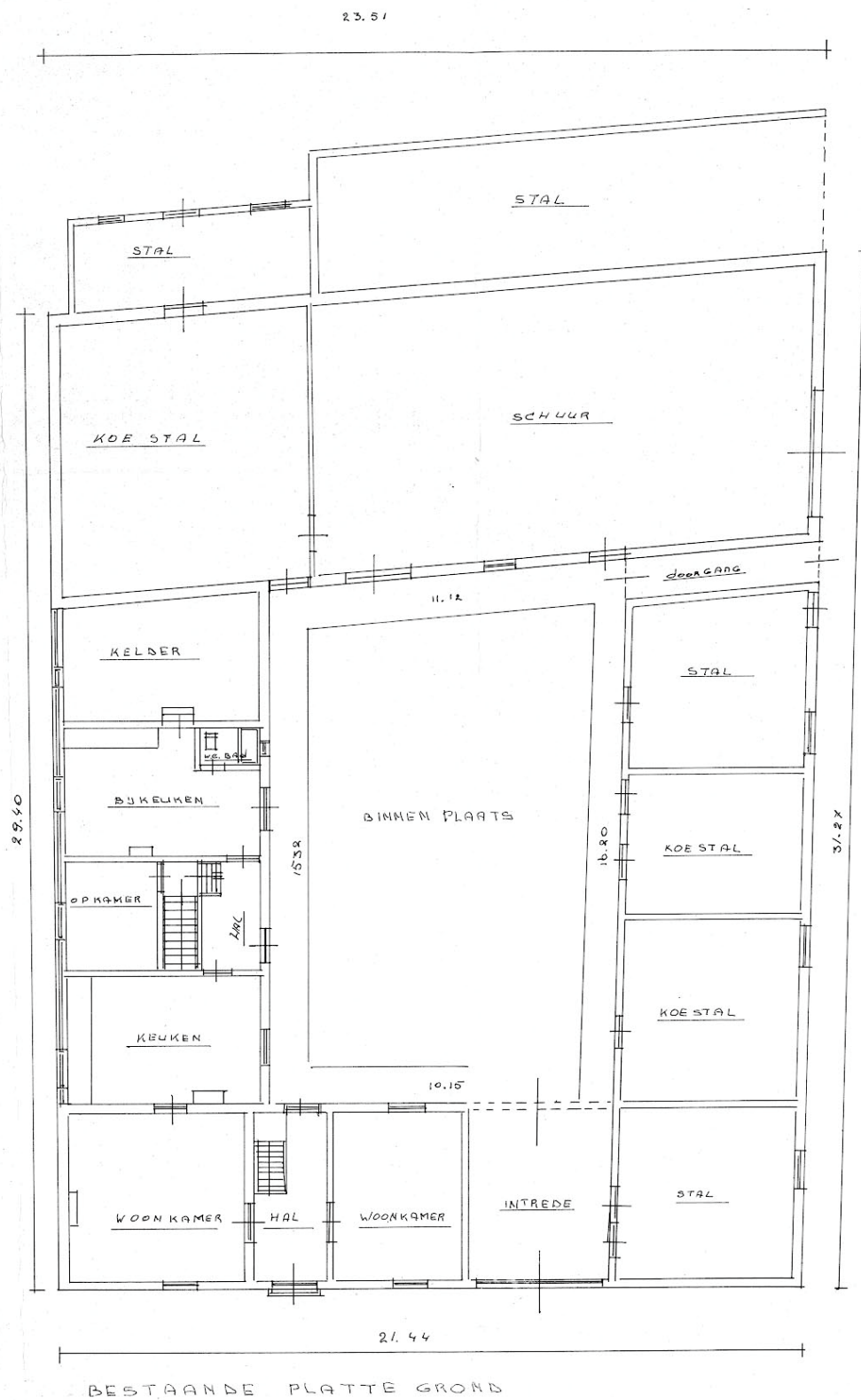
² Gegevens verstrekt door de huidige eigenaar.

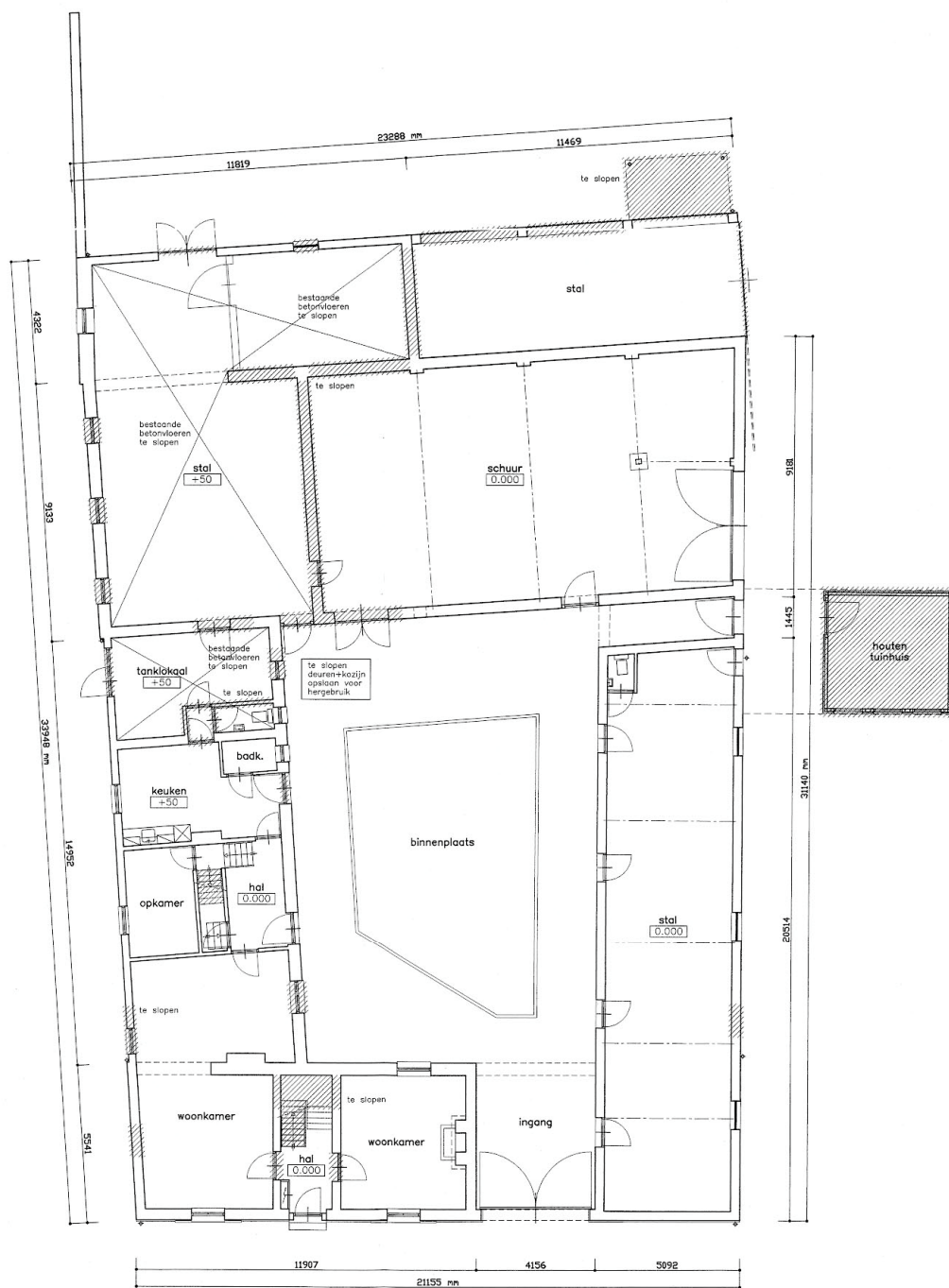
7. Kadastrale hulpkaart 1883.

8. Kadastrale hulpkaart 1897.

9. Uitsnede bouwtekening januari 1979 – bestaande toestand

begane grond

10. Uitsnede bouwtekening mei 2009 – bestaande toestand

bouwarchief

De tekeningen in het bouwarchief van de voormalige gemeente Schinnen gaan niet verder terug dan januari 1979. In dat jaar werd een bouwaanvraag gedaan voor een *‘voor het verwezenlijken van een melkkamer en een verharde oprit’*. Het plan is getekend door de architect H. Zwart te Oirsbeek. Het plan bestaat uit het wijzigen van de linkerzijvleugel waarbij een kelder aan de noordzijde wordt dichtgestort en de zoldervloer daarboven verhoogd om voldoende hoogte voor de nieuwe melkkamer te realiseren. De rechterzijvleugel is dan nog in gebruik als stalruimte waarin twee koestallen en twee niet nader benoemde stallen worden gescheiden door muren. De grote noordvleugel is in gebruik als koestal en schuur.

In juli 1979 werd vervolgens een nieuwe bouwaanvraag gedaan *‘voor het verbeteren en vergroten van de koestal geheel aangepast aan de bestaande boerderij’*, eveneens door de architect H. Zwart. Het plan voorziet in de uitbreiding van de koestal in de noordvleugel door het doortrekken van het dakvlak van de stal en schuur aan de achterzijde over het bestaande golfplaten lessenaardak.

In mei 1981 werd een bouwaanvraag ingediend voor *‘het verhogen en restaureren van de bestaande schuur-bakoven’*. Dit gebouwtje is gelegen ten noordoosten van de boerderij. Het plan behelst het opnieuw opbouwen en wijzigen van de zijgevels van het gebouwtje en het verhogen van het bestaande zadeldak.

Omstreeks 2010 volgde een grotere verbouwing. In mei 2009 werden door Barcon BV uit Valkenburg aan de Geul tekeningen gemaakt voor een *‘verbouwing boerderij Wolfhagen 121 te Schinnen’*. In april 2010 werd de bouwvergunning verleend. Op de bestaande toestand tekening staat aan de oostzijde van de boerderij, dicht tegen de buitengevel van de rechterzijvleugel, een klein houten tuinhuisje ingetekend. De scheidingsmuren tussen de stallen in de rechterzijvleugel zijn niet meer ingetekend, wat erop kan wijzen dat deze niet meer aanwezig waren in 2009. Het plan uit 2009 behelst hoofdzakelijk een grootschalige verbouwing van de grote noordvleugel, de linkerzijvleugel en een gedeelte van het oude woonhuis aan de voorzijde. In de noordvleugel werd een nieuw woongedeelte gerealiseerd door sloop van de bestaande indeling van de koestal en het verder naar het westen optrekken van een nieuwe scheidingsmuur tussen de koestal en schuur. Ook werd de ontsluiting van de noordvleugel gewijzigd. Hierdoor werden gevelopeningen vergroot of opnieuw ingevuld. Doordat de indeling van de linkerzijvleugel gewijzigd werd, wijzigden ook hier de gevelopeningen. Er werd voorzien in de bijplaatsing van een deur. De ramen werden vernieuwd naar bestaand model. In de zijgevel van het oude woonhuisgedeelte werd een nieuwe raamopening gemaakt op de begane grond. Aan de rechterzijvleugel vonden relatief weinig wijzigingen plaats. Wel werd een bestaande deuropening naast de poort tussen de schuur en zijvleugel dichtgemetseld. Een in het plan opgenomen nieuwe deuropening in de buitengevel, tussen de eerste twee stalramen, werd echter niet uitgevoerd. Aan de binnengevel van de rechterzijvleugel zijn geen wijzigingen opgenomen in het plan. Het houten tuinhuisje aan de oostzijde werd gesloopt.

11. Binnenplaats gezien naar de hoofdboort aan de straatzijde.

12. Binnenplaats gezien naar de verbouwde linkerzijvleugel en schuur.

beschrijving

hoofdropzet carréboerderij

De rondom een binnenplaats opgetrokken carréboerderij bestaat uit vier bouwdelen. Aan de straatzijde ligt een relatief smal tweelaags hoog woongedeelte met een grote poort aan de rechterzijde die toegang geeft aan de binnenplaats. In de gemetselde poort is een hardstenen sluitsteen met het jaartal '1891' aangebracht. Geheel aan de rechterzijde is een blinde gevel. Aan weerszijden van de binnenplaats zijn twee eveneens relatief smalle, lagere zijvleugels. Aan de buitengevel van de linkerzijvleugel is metselwerk in een halfsteens verband met een moderne bezande waalformaat baksteen aanwezig. Deze gevel is waarschijnlijk in het tweede kwart van de twintigste eeuw vernieuwd. De binnengevel van de linkerzijvleugel is ouder, maar voorzien van meerdere later aangebrachte gevelopeningen. De rechterzijvleugel heeft een vanuit de straatgevel doorlopend verband met oudere baksteen uit de bouwtijd in de negentiende eeuw. Aan de achterzijde van de carréboerderij, haaks op de zijvleugels, is een breder opgezet schuurgedeelte die de binnenplaats omsluit. Tussen de rechterzijvleugel en schuur is een gemetselde onderdoorgang die vanuit de zijkant van de boerderij toegang geeft tot de binnenplaats. Het schuurgedeelte heeft een grote gemetselde poort aan de oostelijke kopgevel waarboven kleine jaartalankers met het jaartal '1863' zijn aangebracht. Aan de buitengevel, westelijke kopgevel en binnengevel van het schuurgedeelte is hetzelfde, in kruisverband uitgevoerde, negentiende-eeuwse metselwerk aanwezig. Gedurende enkele opeenvolgende twintigste-eeuwse verbouwingen zijn plaatselijk wijzigingen in de gevelopeningen aangebracht. Aan de achterzijde van de schuur is de in 1979 uitgevoerde uitbreiding van de koestal uitgevoerd in een afwijkend metselverband onder een vernieuwd lessenaardak aanwezig. Ook de overkapping in het midden en invulling aan de oostzijde zijn recentelijk vernieuwd. De daken van de bouwdelen van de boerderij zijn uitgevoerd als zadeldaken, waarbij de woonvleugel aan de straatzijde en het schuurgedeelte aan de achterzijde zijn afgewolfd boven de gemetselde zoldering. De kap aan de straatzijde van de woonvleugel en de binnengevelzijde van het schuurgedeelte zijn bij de dakvoet voorzien van aanschieters waardoor een knik in het zadeldak voorkomt. Aan de binnenplaats is ter plaatse van het schuurgedeelte en rechterzijvleugel een grote dakoverstek aanwezig. De daken zijn gedekt met rode oude holle pannen en bijpassende schubvorsten. Aan de dakvoet zijn later moderne zinken mastgoten aangebracht.

13. Buitengevel van de linkerzijvleugel en kopgevel van het woongedeelte.

14. Aanzicht vanaf het achterterrein met zicht op de schuur aan de achterzijde, de linkerzijvleugel en westzijde van het woonhuis aan de straatzijde.

15. Oostelijke kopgevel van de schuur met onderdoorgang tussen schuur en rechterzijvleugel.

16. Buitengevel van de rechterzijvleugel.

17. Voorgevel van de rechterzijvleugel.

18. Detail van de bouwnaad tussen de voorgevel van het woonhuis/poort en blinde gevel van de rechterzijvleugel.

exterieur rechterzijvleugel

de voorgevel

Uit het kadastraal onderzoek blijkt dat de rechterzijvleugel omstreeks het jaar 1883 in zijn geheel is herbouwd. Vrij snel daarna, getuige het jaartal '1891' op de sluitsteen, is tussen het woongedeelte en de rechterzijvleugel een grote, met een korfboog gemetselde poort aan de straatzijde aangebracht. Op dat moment is de gehele woonvleugel opnieuw opgetrokken, hetgeen afgelezen kan worden aan het doorlopende metselwerk van zowel straatgevel, westelijke kopgevel als de binnengevels van het woongedeelte. Dat de huidige rechterzijvleugel in 1891 al aanwezig moet zijn geweest is zichtbaar in een bouwnaad boven de poort aan de rechterzijde daarvan. De iets hogere lagenmaat van het metselwerk van de voorgevel van het woongedeelte en de poort (10L=76cm) wordt hier opgelost door twee sprongen in de lagenmaat van de voorgevel van de rechterzijvleugel (10L=72cm). Veelzeggend in dit verband is ook de afwijkende lagenmaat van de aansluiting van de gemetselde poort aan de binnenplaatszijde op de binnengevel van de rechterzijvleugel. De doorlopende voorgevel van woongedeelte, poort en rechterzijvleugel heeft echter wel een homogeen uiterlijk, veroorzaakt door de uitvoering in eenzelfde type handvorm baksteen, metselverband en geprofileerde gecementeerde plint. De relatief korte opeenvolgende bouwfasering van de herbouw van de rechterzijvleugel en modernisering van het woongedeelte heeft hieraan bijgedragen. Het oorspronkelijke voegwerk van de voorgevel is, naar zeggen, in de jaren zeventig van de twintigste eeuw vervangen voor platvol aangebracht grijs cementvoegwerk. In het midden van de blinde gevel van de zijvleugel hangt een klein houten Christusbeeld onder een afdakje. Aan weerszijden van de straatgevel is een vernieuwde zinken hemelwaterafvoer met geprofileerde vergaarbak onder de zinken mastgoot. De grote houten poort waarin aan de rechterkant een kleinere loopdeur is opgenomen is authentiek. Deze grote poort ontsluit niet vanuit het midden maar is gedeeld ter plaatse van de loopdeur. In het midden is een schijn deurnaald opgenomen omwille van de symmetrie in de architectuur.

19. Zijgevel van de rechterzijvleugel.

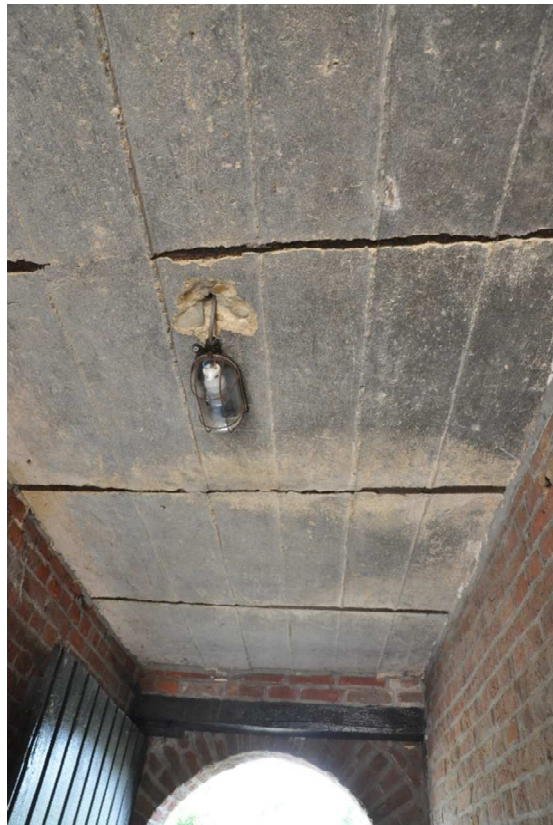
20. Stalramen met speciezoom in de zijgevel.

21. Onderdoorgang in de zijgevel met daarnaast een dichtgemetselde deuropening en nieuw raam onder de dakvoet.

22. Bouwnaad bij de onderdoorgang in de zijgevel.

23. Betonnen vloer boven de onderdoorgang.

de zijgevel

Het soort en type metselwerk van de voorgevel loopt naadloos over in de kopse gevel van het tweelaags hoge gedeelte en de lange buitengevel van het éénlaags hoge deel van de rechterzijvleugel. De kopse gevel wordt beëindigd met vlechtingen. Negen lagen onder de dakvoet zijn aan weerszijden twee, laat negentiende-eeuwse, platte ijzeren muurankers die zijn vastgezet met moeren. Omstreeks het midden van de twintigste eeuw zijn drie stuks getoogde ijzeren stalramen in de zijgevel ingebracht. Deze stalramen zijn met een speciezoom afgezet, waarschijnlijk om sporen van breuk in het metselwerk te verbloemen. Van latere datum (waarschijnlijk 2010) is een ingebroken rechthoekig meerruits stalen raam, in de borstwering van de zolder, vlak onder de dakvoet aan de rechterzijde. Daaronder, links van de oude poort met rondboog naar de binnenplaats, is een oudere rechthoekige deuropening die in 2010 is dichtgemetseld. Achter de oude poort met rondboog bevindt zich een onderdoorgang waarboven later een betonvloer is aangebracht. Deze betonvloer is aan de zijvleugelzijde op een vernieuwde gemetselde buitenmuur opgelegd. Ter plaatste van de metselwerk van de oude poort is daar een loodrechte bouwnaad zichtbaar. De poort is mogelijk al eerder, tijdens de bouw van de schuur omstreeks 1873, opgetrokken. Bij de herbouw van de rechterzijvleugel, omstreeks 1883, is de poort geïntegreerd in het nieuwere metselwerk. Het oorspronkelijke voegwerk van de zijgevel is, naar zeggen, in de jaren zeventig van de twintigste eeuw vervangen door platvol aangebracht grijs cementvoegwerk. Aan de boogaanzet van de poort bevinden zich dezelfde platte ijzeren muurankers als onder de dakvoet van de kopse gevel. In het midden van de gevel tussen de meest rechter stalramen, bevindt zich achter de gevelbegroeiing waarschijnlijk nog een muuranker. De met kraaldelen opgeklampte deur bij de onderdoorgang betreft een oudere, mogelijke oorspronkelijke, plaatselijk herstellende deur.

24. Stalraam in de zijgevel gezien vanuit het interieur. Linksboven een later aangebrachte moerbalk uit gezaagd naaldhout.

25. De binnenplaatsgevel van de rechterzijvleugel.

26. De binnenplaatsgevel gezien naar de hoofdpoot aan de straatzijde.

27. Een van de boerenstaldeuren met rondboog.

de binnenplaatsgevel

Ook de gevel van de binnenplaats van de rechterzijvleugel heeft eenzelfde soort en type metselwerk als de voorgevel en zijgevel. Geheel links aan de zijkant een steensdikke rondboog van de onderdoorgang die tegen de gevel van de oudere schuur aan is gemetseld. Daarboven een klein, halfsteens diep gemetseld nisje waarin een Mariabeeldje staat. In de gevel zijn twee dezelfde platte muurankers aanwezig als in de zijgevel. Links van de meest linker deur zijn in het metselwerk sporen van een verwijderd muuranker zichtbaar. In de eerste bouwlaag bevinden zich vier deuropeningen, waarvan één zich onder de hoofdpoortdoorgang aan de straatzijde bevindt. Deze deuropeningen zijn uitgevoerd met gemetselde, steensdikke rondbogen uit de bouwtijd. Onder de rondbogen hebben zich waarschijnlijk oorspronkelijk halfronde gietijzeren bovenlichten met schuine roeden bevonden. Deze zijn later dichtgemaakt met plaatmateriaal aan de buitenzijde en metselwerk aan de binnenzijde. De hierin opgenomen houten boerenstaldeuren (met afzonderlijk naar binnen draaiend bovendeel) zijn uitgevoerd met opgeklampte kraaldelen en relatief recent vernieuwd. Hierbij is waarschijnlijk de oorspronkelijke detaillering aangehouden. Oudere deuren met de oorspronkelijke kraaldelen zijn nog aanwezig in de hoofdpoort aan de straatzijde, de deur van het schuurgedeelte aan de binnenplaats en de deur in de zijtoegang bij de onderdoorgang tussen de beide bouwdelen. De houten deurlateien tussen bovenlicht en deur zijn oorspronkelijk. De geprofileerde deurkalven aan de buitenzijde daarvan hebben eveneens een authentieke uitstraling. Tussen de eerste en tweede deuropening van links gezien bevinden zich sporen van vernieuwd metselwerk. Hierin heeft zich eerder een extra deuropening bevonden. Aan de binnenzijde zijn daarvan de restanten zichtbaar als uitsparing in het muurwerk. Ook aan de rechterzijde van de vierde deuropening, onder de hoofdonderdoorgang, bevindt zich eenzelfde soort, later dichtgemetselde deuropening. In borstwering van de zolder bevindt zich onder de hoofdpoortdoorgang een vierkante gevelopening, hoogstwaarschijnlijk oorspronkelijk, waarin zich mogelijk een hooiluik heeft bevonden. In de borstwering aan de linkerzijde bevinden zich drie (waarschijnlijk in 2010) ingebroken rechthoekige ramen. Het oorspronkelijke voegwerk van de binnenplaatsgevel is, naar zeggen, in de jaren zeventig van de twintigste eeuw vervangen voor platvol aangebracht grijs cementvoegwerk.

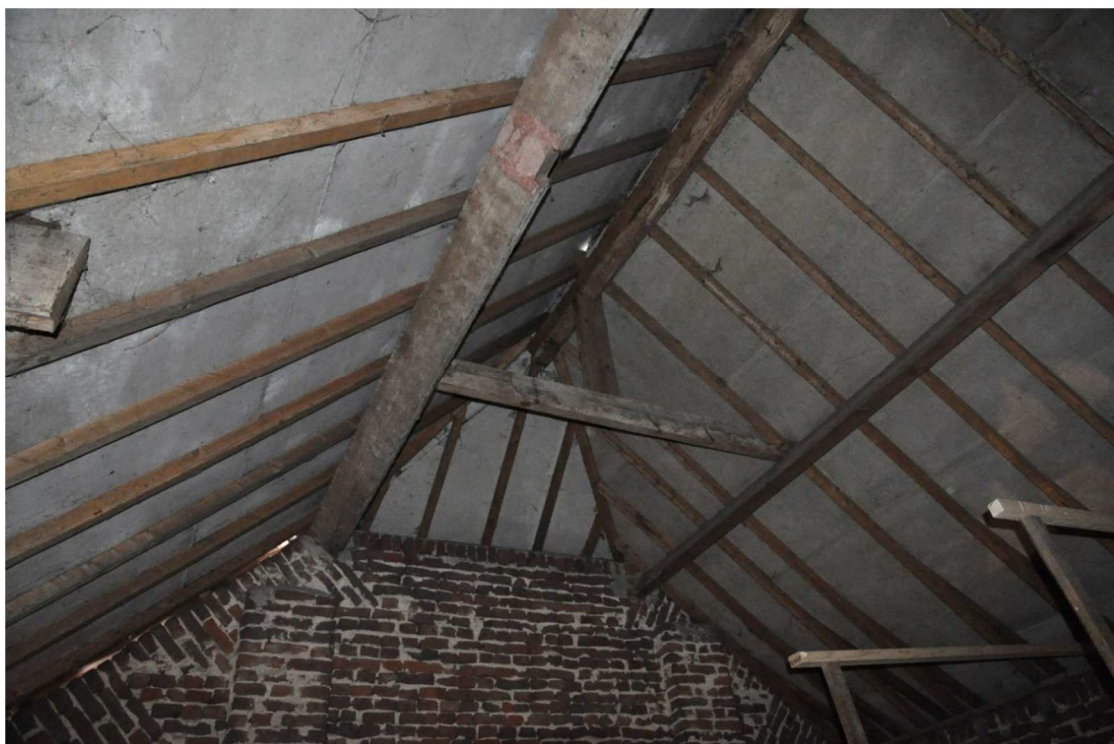
28. Binnenplaatsgevel bij de onderdoorgang naast de schuur.

29. Hoofdboort gezien vanuit de binnenzijde.

30. Dakoverstek van de rechterzijvleugel aan de zijde van de binnenplaats.

31. Dakconstructie boven het hoger gelegen gedeelte van de rechterzijvleugel ter plaatse van de kopgevel.

Dak en dakconstructie

Het afgewolfde zadeldak boven het naar het woongedeelte doorlopende dak van het aan de straatzijde gelegen hogere gedeelte van de rechterzijvleugel moet aangebracht zijn in de bouwphase omstreeks 1891. De huidige dakconstructie is wel in de tweede helft van de twintigste eeuw grotendeels vernieuwd. In het meest rechtergedeelte zijn de gordingen, daksporen en het dakbeschot (asbest plaatmateriaal) geheel vernieuwd. Hierbij zijn de oude rode holle dakpannen hergebruikt. Aan de dakconstructie boven de hoofdboort zijn nog wel enkele oudere gordingen en daksporen met aanschieters aanwezig. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de aan de voorzijde geknikte dakvorm authentiek is. Ook de uitvoering van de vlechtingen in het metselwerk van de oostelijke kopgevel dragen bij aan deze constatering. In het dakvlak boven de hoofdboort aan de straatzijde is later een modern Velux-dakraam ingebracht.

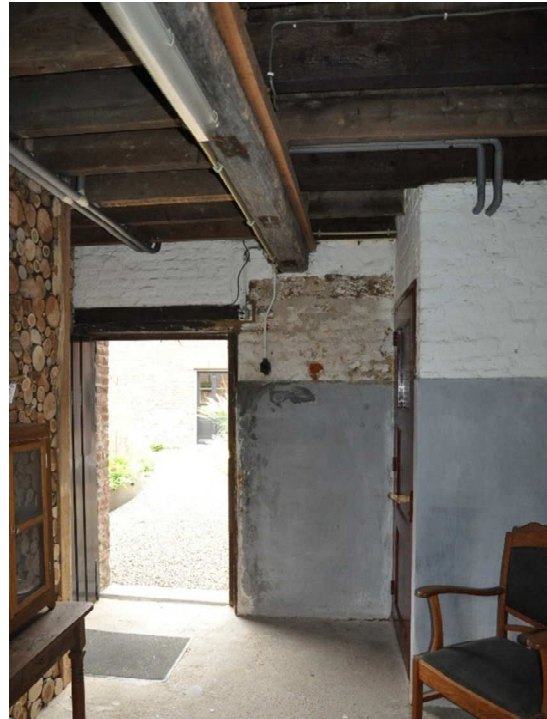
Het zadeldak boven het lagere langdeel van de rechterzijvleugel is waarschijnlijk ook in de bouwphase omstreeks 1891 aangepast. Bouwsporen in het metselwerk aan de binnenzijde van de dakvoet ter plaatse van de aangemetselde poort wijzen erop dat de grote overstek aan de binnenplaatszijde destijds moet zijn aangebracht. Oorspronkelijk had het dakvlak aan de binnenplaatszijde waarschijnlijk een meer steile dakhelling. De gordingen, daksporen en dakbeschot (asbest plaatmateriaal) zijn ook hier in de tweede helft van de twintigste eeuw nogmaals geheel vernieuwd. Ook hier zijn de oude rode holle dakpannen hergebruikt. In het dakvlak aan de binnenplaatszijde zijn later (waarschijnlijk in 2010) twee moderne dakramen ingebracht.

32. Dakconstructie boven de onderdoorgang bij de hoofdboort.

33. Laag stenen muurtje met stalen kolom onder een oude zolderbalk die is opgelegd op een in de zijgevel ingewerkte houten slof.

34. Ruimte aan de noordelijk zijde met ingebouwd toiletje rechts.

35. Ruimte aan de straatzijde met stalen rails als vloerbalk.

Interieur rechterzijvleugel

begane grond

indeling – Van de indeling zoals die nog zichtbaar is op de bouwtekening uit januari 1979 is vrijwel niets meer aanwezig. Van de drie stukscheidende bouwmuren op deze tekening is mogelijk alleen een restant aanwezig in de vorm van een halfhoge stenen afscheiding in de ruimte aan de straatzijde. Hierop is een later aangebrachte stalen kolom aangebracht die de zolderbalk daarboven ondersteunt. In het muurwerk is de afdruk van een stenen voederbak aanwezig, die herinnert aan de vroegere stal functie van de ruimte. De overige oudere scheidingsmuren zijn verdwenen doordat een nieuwe indeling is gerealiseerd, waarbij twee nieuwe scheidingswanden op een afwijkend stramien zijn geplaatst. Ook het toiletje in de hoek aan het noordelijke uiteinde van de zijvleugel is na 1979 gerealiseerd.

constructie – De bouwmuren zijn opgetrokken uit anderhalfsteens dik metselwerk. Omtrent de fundering zijn geen gegevens voorhanden en door het niet-destructieve karakter van deze bouwhistorische verkenning niet onderzocht. Verwacht mag worden dat de bouwmuren zijn gefundeerd op staal, bestaande uit uitkragend metselwerk onder maaiveld. Tussen de langsgevels zijn eikenhouten zolderbalken aangebracht die zijn opgelegd op in de bouwmuren ingemetselde eikenhouten sloffen. Er zijn vier stuks van dit soort oude zolderbalken aangebracht. Deze zolderbalken zijn evenredig verdeeld over de lengte van de langsgevels. In de eerste zolderbalk gezien vanaf de straatzijde zijn bouwsporen die wijzen op een latere reparatie. Er zijn ter plaatse van de zolderbalken aan de buitengevels geen muurankers aangebracht. Hierdoor kunnen de zolderbalken geen spatkrachten opvangen. Voor het opvangen daarvan zijn de in de beschrijving van de gevel genoemde platte muurankers aangebracht. Bij het anker tussen de dichtgemetselde nis en de tweede deur van links, is in het interieur de daaraan verbonden ijzeren trekstaaf te zien, die de spatkrachten van de bouwkundige constructie opvangt. Deze wijze van construeren is passend voor de bouw tijd. De balklaag van de zoldervloer is vervaardigd uit gezaagd naaldhout en waarschijnlijk ergens omstreeks het midden van de twintigste eeuw of later aangebracht of vervangen. Tussen de tweede en derde zolderbalk is toen ook een nieuwe gezaagde zolderbalk ingemetseld. Het huidige houten vloerbeschoot op de zoldervloer is ook destijds aangebracht. Bijzonder is een stalen rails met het merk 'Krupp 1884 (?)' die als vloerbalk is aangebracht tussen de straatgevel en de eerste houten zolderbalk. Het is niet duidelijk of dit een latere toevoeging is, of dat deze in de bouw tijd is aangebracht. Gezien het merk en de datering daarvan is het zeer goed mogelijk dat deze in de negentiende eeuw, bij de oorspronkelijke bouw, is aangebracht. De balklaag boven de hoofdboordgang bestaat uit drie oude ingemetselde moerbalken waarop een balklaag van kinderbinten bestaande uit geschaafd rondhouten naaldhout. Tezamen met het daarop liggend vloerbeschoot en daarin opgenomen luik zijn deze authentiek. Plaatselijk is het vloerbeschoot later gerepareerd.

afwerkingen – Er zijn geen tot weinig bouwhistorisch interessante afwerkingen aangetroffen in de rechterzijvleugel. In de vloer zijn nog enkele sporen van een weinig zeldzame, in de tweede helft van de twintigste eeuw aangebrachte betonnen mestgrup aangetroffen. De wanden waren eerder voorzien van witkalk waarbij een grijsblauw gesausde lambrisering is aangebracht uit hygiënische overwegingen. Van de kleur blauw werd verondersteld dat deze tegen vliegen en ander ongedierte werkt.

36. Nieuw aangebracht gastenverblijf op de zolderverdieping met oud spant samengesteld uit onderdelen van een oudere vakwerkconstructie.

37. Later aangebracht spant in het midden van de zolderverdieping.

38. Oud spant met telmerk XI. Daarachter de opengewerkte constructie met schoon metselwerk op eiken balken.

zolderverdieping

indeling – Het noordelijke deel van de zolder is in het begin van de éénnentwintigste eeuw voorzien van een nieuwe indeling door het aanbrengen van een gastenruimte met bijbehorend keukentje. Het overige gedeelte van de zolder, vanaf het tweede spant, is ongedeeld en in gebruik als opslagzolder. Ook de ruimte boven de hoofdpootdoorgang is ongedeeld. De sparing voor een deur tussen deze ruimte en de ruimte boven de stal aan de straatzijde is later aangebracht, getuige het inwerken van een staltonlatei boven de deuropening.

constructie – Op de zolder zijn drie stuks houten spanten aanwezig. Twee van de drie spanten zijn oude spanten, vermoedelijk uit de bouwtijd omstreeks 1883. Deze oude spanten staan op het stramien van de oude zolderbalken daaronder. De twee oude spanten zijn samengesteld uit hergebruikte eiken balken, waarschijnlijk uit een oudere vakwerkconstructie.³ In de bouwmuur op de zolder tussen de rechterzijvleugel en de schuur is ook een vakwerkconstructie aanwezig. Dit betreft echter een moderne reconstructie tegen de metselwerk bouwmuur van de schuur.

De oude spanten bestaan uit een juk met aan de zolderbalk bevestigde voetschoren en in de borstwering verankerde blokkeels. Op het juk staat een eenvoudig steekspantje. Op het meest zuidelijke oude spant is het telmerk 'XI' aangetroffen. Vooralsnog kan geen duidelijke relatie van dit telmerk ten opzichte van de andere spanten aangetoond worden. Het derde spant, gesitueerd in het midden tussen de oude spanten, staat op het stramien van de later aangebrachte gezaagde zolderbalk. Het spant is een uit jonger gezaagd naaldhout samengesteld spant. Dit spant bestaat uit twee rechte spantbenen met grote voetschoren die op een slof zijn opgelegd en smallere blokkeels. De spantbenen worden bijeengehouden door twee trekplaten die ver naar buiten toe uitsteken. Dit merkwaardig vormgegeven spant is vermoedelijk gelijktijdig met het vernieuwen van de balklaag en vloerbeschot omstreeks het midden van de twintigste eeuw of later opgetrokken.

Interessant is de overgang naar het hogere gedeelte aan de straatzijde. Tussen de zolder van het lagere langsgedeelte van de zijvleugel en dit hogere gedeelte is een als schoonmetselwerk buitenmuur uitgevoerde topgevel in het huidige interieur daarvan zichtbaar. Het metselwerk is opgelegd op een eikenhouten onderslagbalk waarin het jaartal '1894' is ingekerft. Daarboven bevindt zich tevens een merkwaardige sparing in het metselwerk met een hergebruikte eikenhouten latei daarboven. De functie van deze sparing is niet geheel duidelijk. Een mogelijkheid zou kunnen zijn dat hier omstreeks de bouwtijd van omstreeks 1883 een houten spant of iets dergelijks heeft gestaan en er vlak na of tijdens de bouw van de hoofdpoot omstreeks 1891 een zwaardere constructie voor de opvang van die poort benodigd was. Hiervoor werd een constructie gebouwd die sterk genoeg was maar niet te zwaar mocht zijn. Het niet volmetselen van de steunmuur en opnemen van sparingen bood daarin uitkomst. De uitvoering van het metselwerk als schoonmetselwerk is daarmee echter niet verklaard. De aanwezigheid van schoonmetselwerk in de bouwmuur tussen de boven de hoofdpootdoorgang liggende ruimte en de ruimte boven de stal aan de straatzijde, is wel gemakkelijk te verklaren. De hoofdpootdoorgang was immers in 1883 nog niet gebouwd. Dit gedeelte was dus voor een tiental jaren een buitengevel. Interessant is de aanwezigheid van het oorspronkelijke kalkvoegwerk met daggesnede aan deze gevel.

afwerkingen – Er zijn geen bouwhistorisch interessante interieurafwerkingen gevonden op de zolderverdieping.

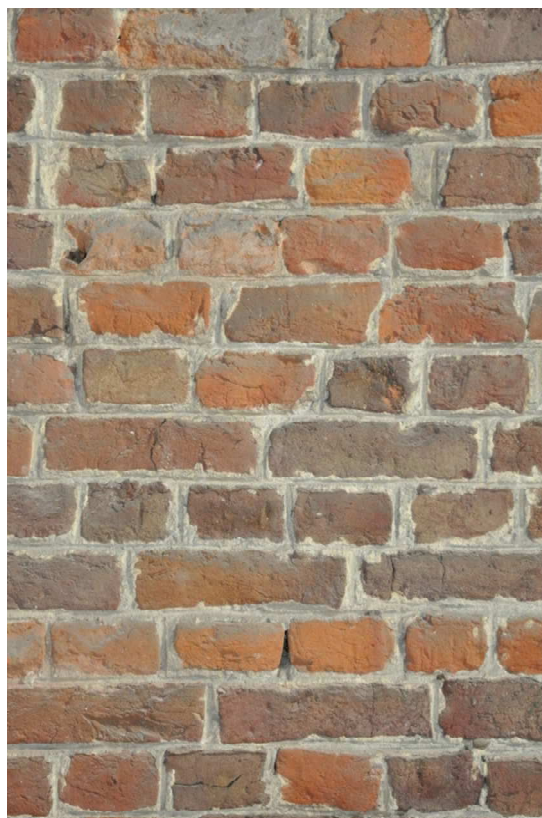
³ Enkele restanten van een oudere vakwerkconstructie zijn ook aanwezig in de linkerzijvleugel van de boerderij.

39. Aansluiting van de opengewerkte constructie op de hoofdboordoorgang gezien vanuit de binnenzijde. Nieuwe deuropening met trap. Daaronder een oorspronkelijke opening, waarschijnlijk hooiluik.

40. Bouwmuur op de zolder tussen hoofdboord en woonhuis, gebouwd omstreeks 1891 bij het dichtmaken van de voorgevel en derhalve uitgevoerd in slordig metselwerk.

41. Detail van de oudere bouwmuur omstreeks 1883, tussen hoofdboord en hoger gelegen deel aan de straatzijde van de rechterzijvleugel uitgevoerd in schoonmetselwerk. Detail van oorspronkelijk kalkvoegwerk met daggesnede.

samenvatting bouwgeschiedenis

vóór 1830

Aanwezigheid van een oudere U-vormige hoeve, mogelijk een vakwerkboerderij.

1863-1873

Herbouw van het schuurgedeelte aan de achterzijde (noordzijde) van de boerderij

1883

Herbouw van de stalvleugel aan de rechterzijde (oostzijde) van de boerderij.

1891-1897

Modernisering van de woonvleugel aan de voorzijde (straatzijde) en sluiting van de U-vormige hoeve door de bouw van een poortvleugel, afgesloten met een poort.

tweede helft twintigste eeuw

Verschillende aanpassingen in de linkerzijvleugel, uitbreiding van de koestal in het schuurgedeelte aan de achterzijde.

2010

Verbouwing van de boerderij tot woongebouw. Grootschalige wijziging van het schuurgedeelte en linkerzijvleugel naar moderne woning. Kleinschalige aanpassingen in de rechterzijvleugel.

42. Vergelijkbare carréhoeve te Puth (Onderste Puth 95). Gemeentelijk monument.

43. Vergelijkbare carréhoeve met dezelfde detaillering te Oirsbeek (Beukenberg 52). Gemeentelijk monument.

waardestelling

contextuele waarden⁴

De carréboerderij aan de Wolfhagen 121 is in zijn geheel van hoge waarde als voorbeeld van een *regionale typologische ontwikkeling* van gesloten hoeves met een kenmerkend streekgebonden karakter. In de omgeving van Schinnen, maar ook verder over de grens met Duitsland, komen meer van dit soort gesloten hoeves. Deze hoeves kenmerken zich door een aan de straatgevel gesitueerd woongedeelte met een centrale hoofdpoort waarnaast een blinde gevel van een stalgedeelte is, onder een doorgaand gekinkt zadeldak. In sommige gevallen is in de blinde stalgevel een klein raam aangebracht. Verondersteld mag worden dat deze meestal in een latere fase zijn aangebracht. De hoeves kenmerken zich verder door een gesloten structuur waarbij twee haaks op het aan de straatzijde gelegen bouwdeel gesitueerde lagere bouwdelen en een grote schuur een binnenplaats aan de achterzijde afsluiten. De kapvorm van de carréboerderij, met geknikte zadeldaken en het grote dakoverstek aan de binnenplaatszijden, is kenmerkend voor de streekgebonden typologie en van hoge waarde.

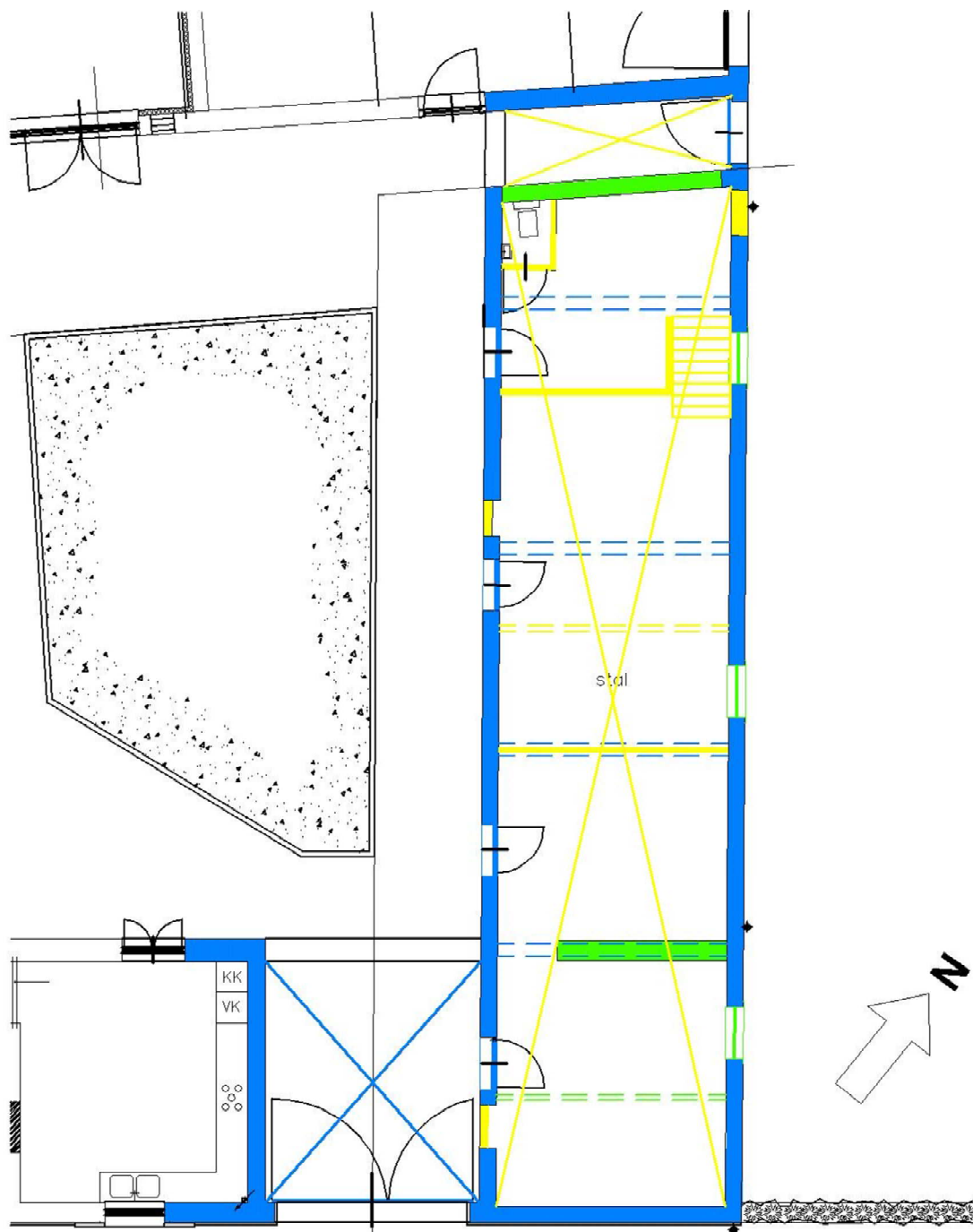
De carréboerderij vertegenwoordigt een hoge *ensemblewaarde* in relatie tot de lintbebouwing aan de straat Wolfhagen waar meerdere oude boerderijen zijn gesitueerd in een voor die lintbebouwing kenmerkend historisch ontwikkelingspatroon. Van belang hierin is tevens de historisch-ruimtelijke relatie met de omliggende akkerbouwgebieden, weilanden, natuur en bodemgesteldheid.

De carréboerderij heeft een positieve tot hoge *architectuurhistorische waarde* vanwege de detaillering van het negentiende-eeuwse metselwerk van de gevels. Hoog te waarderen zijn de detaillering van de gemetselde poorten met korfbogen, rondbogen van de staldeuropeningen, halfronde uilengaten, ronde lichtopeningen en vlechtingen. Doordat de gevels plaatselijk zijn doorbroken voor het inbrengen en/of vergoten van gevelopeningen is de architectuur van de gevels niet meer geheel intact en derhalve plaatselijk positief te waarderen. De in de twintigste eeuw aangebrachte gevelopeningen, de invulling daarvan en enkele herbouwde gevels zijn als indifferent te waarderen.

De carréboerderij heeft een gemiddelde *bouwhistorische waarde* vanwege de aanwezigheid van enkele restanten van oudere vakwerkconstructies in het interieur, het hergebruik van onderdelen daarvan in de negentiende eeuw en de negentiende-eeuwse bouwtechniek in het algemeen, voor zover deze nog aanwezig en intact zijn. De wijzigingen en verbouwingen in de tweede helft van de twintigste eeuw zijn van indifferente waarde.

De ordening en indeling van de carréboerderij heeft een positieve waarde vanuit de *gebruikshistorie* van de boerderij. De functie van de verschillende bouwdelen is voornamelijk vanuit de bouwvolumes en oudere gevelopeningen te herleiden. Vanwege meerdere wijzigingen en verbouwingen in het verleden is de afzonderlijke functie van woonhuis, stallen en schuur niet altijd goed afleesbaar meer of aangetast en de waarde van uit de gebruikshistorie niet heel hoog.

⁴ De contextuele waarden betreffen de waarden van het gebouw in grotere context: regionaal en nationaal.

BEGANE GROND

44. Waardenkaart begane grond rechterzijvleugel van de hoeve Wolfhagen 121.

interne waarden rechterzijvleugel⁵

exterieur

Het bouwvolume van de voormalige stalvleugel en de kapvorm van zowel het gedeelte aan de straatzijde met poort als de lagere zijvleugel zijn hoog te waarderen vanwege hun gaafheid in relatie tot de typologie van de boerderij. De hoofdpoortdoorgang en de kleinere onderdoorgang in de zijgevel tussen de stalvleugel en schuur zijn als oorspronkelijke elementen en authentieke ontsluiting van de hoeve hoog te waarderen in relatie tot de gebouwtypologie en het gebruik van de boerderij. De grote dakoverstek aan de binnenplaatszijde vertegenwoordigt tevens een hoge waarde in relatie tot het gebruik van de boerderij. Het gebruik van oude rode holle pannen als dakbedekking is hoog te waarderen als passend en authentiek binnen de grotere context van de gehele carréboerderij. De later ingebrachte dakramen aan zowel het dakvlak aan de straatzijde als die in het dakvlak van de lagere zijvleugel aan de binnenplaatszijde zijn indifferent te waarderen vanwege hun beperkte ouderdom.

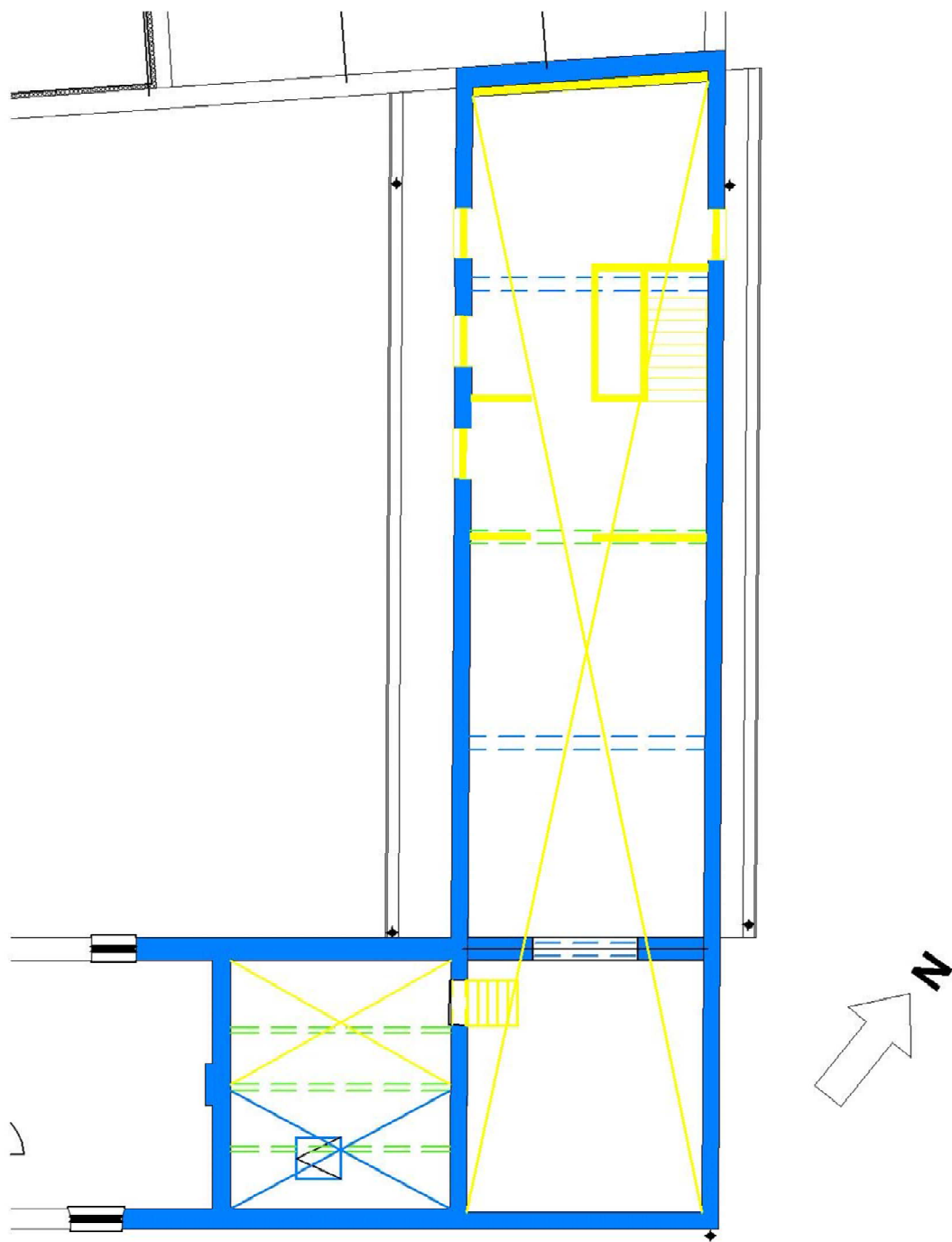
De gemetselde buitengevels van de poort, blinde gevel en beide langsgevels van de stalvleugel zijn authentiek, overwegend gaaf en derhalve hoog te waarderen. De later opnieuw aangebrachte gevel onder de doorgang in de zijkant is positief gewaardeerd vanwege het hernieuwde materiaalgebruik. Niet uitgesloten is dat hier wellicht een andere ontsluiting heeft gezeten of opening naar de stalvleugel. De grote houten poort aan de straatzijde is authentiek in zowel detaillering als uitvoering en hoog te waarderen. Ook de deur in de kleinere poort aan de zijkant is op soortgelijke gronden hoog te waarderen. De vormgeving van de boerenstaldeuren (gebaseerd op de oorspronkelijke deuren) is hoog te waarderen vanwege haar oorspronkelijke functie en uitvoering. De deuren zelf zijn vernieuwd en hebben geen materiele monumentale waarde. De later ingebrachte gevelopeningen van de stalramen aan de langsgevel aan de buitenzijde, de later ingebrachte raamopeningen onder dakvoet en de dichtgemetselde oudere deuropeningen zijn indifferent vanwege hun verstoringen van het oorspronkelijke gevelbeeld. De stalramen aan de langsgevel aan de buitengevel zijn rond het midden van de twintigste eeuw aangebracht en kunnen positief gewaardeerd worden doordat deze deel uitmaken van een veranderende gebruiksgeschiedenis en daarmee samenhangende bouwtechniek en materiaalgebruik. De recent aangebrachte stalen ramen onder de dakvoet zijn indifferent vanwege het moderne materiaalgebruik en weinig zeldzame voorkomen.

interieur

indeling – De indeling op de begane grond van de voormalige stalvleugel is weinig authentiek. De scheidingsmuren die de stalvleugel (zichtbaar op de bouwtekening uit januari 1979) in vier afzonderlijke stallen opdeelden, zijn verdwenen. De huidige indeling van de stalvleugel is geheel modern en indifferent te waarderen. Uitsluitend de halfhoge stenen afscheiding in de ruimte aan de zijde van de straatgevel, de afdruk van de voederbak in het muurwerk en de restanten van een betonnen mestgrup in de vloer herinneren aan een voormalige stalindeling. Deze restanten stammen echter uit de tweede helft van de twintigste eeuw, zijn weinig authentiek en derhalve slechts licht positief te waarderen.

Van de indeling op de zolderverdieping zijn uitsluitend de scheidingsmuur tussen de hoofdpoort en de voorzijde van de vleugel, en de merkwaardige (vermoedelijk als opvangconstructie gebouwde) opengewerkte muur tussen de voorzijde en het lager liggende deel van de zolder van belang. Deze scheidingsmuren zijn van hoge waarde vanwege de afleesbaarheid van de gefaseerde bouwgeschiedenis van de carréhoeve. Wat betreft de opengewerkte muur naar het lager liggende deel van de zolder is deze constructie tevens van belang voor de geschiedenis van de bouwtechniek. De later aangebrachte indeling van het gastenverblijf aan de noordzijde van de vleugel met bijbehorende trap en vernieuwde deuren zijn indifferent te waarderen.

⁵ De interne waarden betreffen de waarden van gebouwelementen in de context van het gebouw zelf.

ZOLDERVERDIEPING

45. Waardenkaart zolderverdieping rechterzijvleugel van de hoeve Wolfhagen 121.

constructie – De oorspronkelijke negentiende-eeuwse bouwkundige constructie is hoog te waarderen vanwege haar belang voor de geschiedenis van de bouwtechniek. Hieronder vallen de oude eiken zolderbalken met ingemetselde houten sloffen op de begane grond, de houten lateien boven de boerenstaldeuren, de vloerconstructie met luik boven de hoofdboorddoorgang en enkele oude eiken daksporen van het dak daarboven. Op dezelfde gronden zijn ook de twee uit hergebruikte vakwerkconstructie samengestelde kaspanten van de stalvleugel op de zolderverdieping en de hierboven genoemde (vermoedelijk als opvangconstructie gebouwde) opengewerkte muur tussen de voorzijde en lager liggende deel van de zolder, hoog te waarderen. Ook de platte ijzeren muurankers (deels met ijzeren trekstaven) zijn hoog te waarderen vanwege haar belang voor de geschiedenis van de bouwtechniek.

Positief te waarderen, vooral als curiosum, is de als vloerbalk aangebrachte stalen rails in de voorste ruimte op de begane grond. Het vermoedelijk omstreeks het midden van de twintigste eeuw hernieuwde spant uit gezaagd grenenhout (middelste spant) op de zolderverdieping, is positief te waarderen vanwege haar opmerkelijke uitvoering en relatie met de bouwhistorische gelaagdheid van de stalvleugel. De vermoedelijk gelijktijdig aangebrachte balklaag en het vloerbeschot van de zoldervloer uit gezaagd naaldhout, is daarentegen indifferent gewaardeerd vanwege haar beperkte zeldzaamheid en weinig authentieke uitvoering. Drie stuks boven de hoofdboorddoorgang aanwezige ronde naaldhouten gordingen, waarschijnlijk uit de negentiende eeuw, kunnen positief gewaardeerd worden vanwege hun ouderdom doch beperkte zeldzaamheid. Indifferent is de in de tweede helft van de twintigste eeuw vernieuwde dakconstructie bestaande uit gezaagde gordingen, daksporen en uit asbest beplating bestaand dakbeschot van de gehele stalvleugel. Hierop uitgezonderd zijn de hiervoor genoemde dakconstructie boven de hoofdboorddoorgang aan de voorzijde waar enkele oude eiken sporen en twee drie oude ronde naaldhouten gordingen aanwezig zijn. De overige onderdelen van de dakconstructie zijn eveneens indifferent.

interieurafwerkingen – Er zij vanuit het belang voor de bouwhistorie geen waardevolle elementen of bijzondere interieurafwerkingen aan te wijzen.

LEGENDA WAARDENKAARTEN

	hoge monumentale waarde		belangrijke structuur (3 categorieën)
	postieve monumentale waarde		interieur plafond, vloer, schouw (3 categorieën)
	indifferente waarde		balklaag/daksporen (3 categorieën)
			belangrijke (kap)constructie (3 categorieën)

beeldverantwoording

Buro4

1 t/m 4, 11 t/m 41, 44, 45

Gemeente Beekdaelen

4, 9 en 10

Kadaster

7 t/m 8

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

5, 42 en 43

bronnen

kadaster

Kadastraal archief HK-SNN00-B-14 / HK-SN00-B-19 / HK-SN00-B-97

Kadastrale leggers

rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Beeldbank

Kadastrale kaarten en aanwijzende tafelen MIN 11093B03

gemeente Beekdaelen

Bouwarchief Gemeente Schinnen

Architectenbureau Palte te Valkenburg

Tekening bestaande toestand 500221- B501 d.d. 23-06-2020 is gebruikt als onderlegger voor de waardenkaarten (ontbrekende elementen zijn schematisch ingetekend door Buro4 - MN)

© 2020 | Buro4 Monument en Ruimte

Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik van de opdrachtgever is toegestaan. Bronvermelding is verplicht. Voor het overige mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op welke andere manier, voor doeleinden anders dan hierboven vermeld, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever en de auteurs. Buro4 heeft met alle mogelijke zorg getracht de rechthebbenden ten aanzien van bestaand beeldmateriaal te achterhalen. Een ieder die van mening is rechten te kunnen doen op illustraties wordt verzocht zich met Buro4 in verbinding te stellen. Voor contactgegevens, zie www.buro4.nl.